

HENRY KISSINGER: ABD'NİN EN TARTIŞMALI DİPLOMATI

RECEP TAYYİP TEKE

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Diplomat olduğu dönemde ABD'nin Ortadoğu politikasına da yön veren Kissinger, 1973 Yom Kippur Savaşı sırasında Arap ülkeleriyle İsrail arasında arabuluculuk yaparak ateşkesin sağlanmasına katkıda bulunmuş, Camp David müzakerelerine öncülük ederek Mısır'la İsrail arasında tarihî bir barış anlaşmasının imzalanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak görev yaptığı yıllar boyunca uygulamaya koyduğu birçok politika, Kissinger'ın ABD tarihindeki en tartışmalı dışişleri bakanı olarak anılmasına da sebep olmuştur.

”

Kasım 2023'te hayatını kaybeden Henry Kissinger, ABD'nin en etkili ve tanınmış diplomatı olarak anılmaktadır. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin önce Ulusal Güvenlik Danışmanı daha sonra ise Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Kissinger, Vietnam Savaşı'nın sona erdirilmesi ve Çin'le diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması gibi kritik öneme sahip konularda kilit bir rol oynamıştır. Diplomat olduğu dönemde ABD'nin Ortadoğu politikasına da yön veren Kissinger, 1973 Yom Kippur Savaşı sırasında Arap ülkeleriyle İsrail arasında arabuluculuk yaparak ateşkesin sağlanmasına katkıda bulunmuş, Camp David müzakerelerine öncülük ederek Mısır'la İsrail arasında tarihî bir barış anlaşmasının imzalanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak görev yaptığı yıllar boyunca uygulamaya koyduğu birçok politika, Kissinger'ın ABD tarihindeki en tartışmalı dışişleri bakanı olarak anılmasına da sebep olmuştur. Zira *realpolitik* olarak adlandırılan bir dış politika yaklaşımı benimseyen Kissinger, ABD'nin ulusal çıkarlarını korumak için her türlü aracı meşru görmüş ve böylece birçok tartışmalı karara imza atmıştır.

KISSINGER'IN HAYATI

Heinz Alfred Kissinger, 27 Mayıs 1923 tarihinde Almanya'nın Fürth şehrinde Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Kissinger, ailesiyle birlikte Nazi Almanyası'ndan kaçarak 1938 yılında ABD'ye göç etmiş, Heinz olan ismini Henry olarak değiştirerek 20 yaşında ABD vatandaşı olmuştur.

New York'ta bulunan George Washington Lisesini bitiren Kissinger, 1943 yılında ABD Ordusuna katılmış ve II. Dünya Savaşı'nda Avrupa'da istihbarat subayı olarak görev yapmıştır. Savaştan sonra eğitimini Harvard Üniversitesinde devam ettiren Kissinger, 1950 yılında siyaset bilimi alanında lisans diplomasını almıştır. Kissinger, yüksek lisansını 1951, doktorasını ise 1954 yılında tamamlamış ve sonraki 17 sene boyunca Harvard Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Dolayısıyla genel olarak siyaset adamı ve diplomat olarak bilinen Kissinger, uluslararası ilişkiler alanında yazdığı kitaplar sayesinde saygın bir akademisyen unvanına da sahiptir. İki kez evlilik yapan Kissinger iki çocuk babasıdır.

Vietnam Savaşı'nı sona erdirmeyi vadeden Richard Nixon'un 1968 yılında ABD başkanlık seçimlerini kazanması Kissinger'ın dış politika kariyerinin de miladı olarak görülmektedir. Zira Nixon, Kissinger'ı ulusal güvenlik danışmanı olarak atamış, ABD'nin Sovyetler Birliği, Çin ve Vietnam'a yönelik politikalarının oluşturulması konusunda Kissinger'a önemli bir vazife yüklemiştir. Kissinger 1973 yılında ulusal güvenlik danışmanlığı görevine ek olarak dışişleri bakanı olarak da atanmış ve ABD'nin dış politikasını şekillendirmede olağanüstü bir yetkiye sahip olmuştur. Bu yıllarda Kissinger, Vietnam Savaşı'nın sona erdirilmesi, Çin'le diplomatik ilişkilerin tekrar kurulması ve 1973'te patlak veren Arap-İsrail Savaşı'nda ateşkes sağlanması gibi konularda oldukça etkili bir rol oynamıştır.

“**ABD'yle Vietnam arasında uzun yıllar devam eden ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan bu savaşın sona ermesine sağladığı katkılar sebebiyle Henry Kissinger'la Vietnamlı diplomat Le Duc Tho 1973 yılında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüşlerdir.**

KISSINGER'IN DİPLOMATİK BAŞARILARI

Henry Kissinger, Nixon yönetiminde görev aldığı 1969 yılından itibaren ABD'nin baş müzakerecisi olarak Kuzey Vietnamlı yetkililerle gizli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler Ocak 1973'te Fransa'da ABD ve Vietnam arasında Paris Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Böylece Vietnam Savaşı sona ermiş ve ABD birlikleri Vietnam'dan çekilmiştir. ABD'yle Vietnam arasında uzun yıllar devam eden ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan bu savaşın sona ermesine sağladığı katkılar sebebiyle Henry Kissinger'la Vietnamlı diplomat Le Duc Tho 1973 yılında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüşlerdir. Ancak Kamboçya'nın ABD tarafından gizlice bombalanmasında oynadığı rol ve Latin Amerika'da yüz binlerce insanın ölümünden sorumlu diktatörleri desteklemesi gibi sebeplerle bu ödülün Kissinger'a verilmesi bir hayli eleştirilmiştir. Öyle ki Vietnamlı diplomat ödülü almayı reddetmiş, Nobel Ödül Komitesinin iki üyesi ise Kissinger'a Nobel verilmesini protesto etmek için istifa etmiştir. Ayrıca New York Times gazetesi

Kissinger'a verilen bu ödülü “Nobel Savaş Ödülü” olarak nitelendirmiştir.

Henry Kissinger, ABD'nin Çin'le ilişkilerini geliştirmek ve normalleştirmek konusunda önemli bir rol oynamıştır. Kissinger, ABD Başkanı Richard Nixon'ın talimatıyla Çin'e yönelik gizli bir diplomatik misyon yürütmüştür. İki ülkenin takımları arasında yapılan masa tenisi müsabakaları sebebiyle “Ping Pong Diplomasisi” olarak adlandırılan bu süreç gizli diplomatik kanalların kullanılmasıyla devam etmiştir. Kissinger, Çin lideri Zhou Enlai ile gizlice buluşarak, iki ülke arasında ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik ilk adımları atmıştır. Kissinger'ın gizli diplomasisi sonucunda 1972'de Başkan Nixon resmî olarak Çin'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, Soğuk Savaş döneminde küresel anlamda birçok dengenin değişmesine neden olan önemli bir gelişme olarak kayda geçmiştir. Zira ABD, Kissinger'ın öncülük ettiği bu müzakereler neticesinde Çin Halk Cumhuriyeti'ni resmen tanımış, Çin'le tam diplomatik ilişkiler kurmuştur. Henry Kissinger'ın Çin ile ABD arasındaki ilişkilerin düzelmesinde oynadığı rol, Soğuk Savaş döneminin en büyük diplomatik başarıları arasında gösterilmektedir. Bu süreç, küresel siyasette büyük bir değişimi simgelemiş ve Çin'le ABD arasındaki ilişkilerin bugünkü hâline gelmesine zemin oluşturmuştur.

Henry Kissinger, Ekim 1973'te Mısır ve Suriye'yle İsrail arasında patlak veren Yom Kippur Savaşı sırasında ve savaşı izleyen süreçte taraflar arasında “mekik diplomasisi” adı verilen diplomatik görüşmeler gerçekleştirmiş, bölgedeki

tansiyonu düşürmeye ve çatışmanın sona erdirilmesine yönelik önemli adımlar atmıştır. Kissinger'ın diplomatik çabalarının bir sonucu olarak, 22 Ekim 1973 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen bir kararla ateşkes ilan edilmiştir. Ateşkesin ardından Mısır, Suriye ve İsraili taraflarla görüşmelere devam eden Kissinger, Arap-İsrail çatışmasında yükselen gerilimin düşmesinde kritik bir rol oynamış; İsrail ve Mısır arasında 1979 yılında imzalanan tarihi Camp David Anlaşması'na giden sürecin zeminini hazırlamıştır.

KISSINGER'IN TARTIŞMALI POLİTİKALARI

Soğuk Savaş'ın en çetin yıllarında ABD dış politikasına yön veren Henry Kissinger, uzun yıllar devam eden birçok zorlu krizin aşılmasında başrol oynamış, küresel istikrara katkı sağlayan önemli diplomatik başarılarına imza atmıştır. Bunun yanında Kissinger, bu parlak diplomatik kariyerine gölge düşüren pek çok politikaya da öncülük etmiştir. Kissinger'ın politikaları, genellikle *realpolitik* olarak tanımlanan bir yaklaşımla şekillenmiştir. Söz konusu yaklaşım, uluslararası ilişkilerde ulusal çıkarları her şeyin üstünde tutan,

ahlaki ve etik değerlere önem vermeksizin bu çıkarları korumaya çalışan bir zihniyetin ürünüdür.

Göreve geldiği ilk yıllarda Vietnam Savaşı'na yönelik aldığı tartışmalı kararlar Kissinger'ın en çok eleştirilen politikaları arasında yer almıştır. Kissinger, savaşın sona ermesi için Vietnamlı taraflarla müzakereler gerçekleştirirse de bu müzakereler sırasında gizli operasyonlar yürütmekle ve Vietnam'daki savaş suçlarına göz yummakla suçlanmıştır. Ayrıca, Kissinger'ın Kamboçya ve Laos üzerinde baskı kurmak amacıyla bu ülkelere yönelik gizli hava saldırılarına izin vermesi büyük eleştirilere maruz kalmıştır. Bu gizli operasyonlar, sivilleri etkileyerek geniş alanlarda yıkıma neden olmuş ve uluslararası hukukun ihlali olarak değerlendirilmiştir.

Kissinger'ın Latin Amerika'da uyguladığı politikalar da bir hayli tartışma yaratmıştır. Kissinger, ABD'nin ulusal çıkarları gereği bölgedeki diktatörlüklerin cesaretlendirilmesi gerektiğini savunmuş, demokratik yollarla seçilen liderlere karşı yapılan askeri darbelerle destek vermiştir. Örneğin, ABD yönetimi General Augusto Pinochet'in 1973 yılında Şili Devlet Başkanı Salvador Allende'ye karşı yap-

tığı askerî darbeyi desteklemiş, bu rejimin işlediği insan hakları ihlallerini görmezden gelmiştir. Kissinger 1976'da Arjantin hükûmetine karşı yapılan askerî darbeye de destek vermiştir. Son olarak Kissinger, Arap-İsrail çatışması çerçevesinde yürüttüğü müzakerelerde Filistinlilerin haklarını yok saymakla suçlanmış, Arap devletlerinin çıkarlarını göz ardı ettiği gerekçesiyle yoğun eleştirilerin hedefi olmuştur.

Richard Nixon ve Gerald Ford hükûmetleri bünyesinde ABD dış politikasının zirvesinde yer alan Kissinger'ın diplomatik kariyeri, 1977 yılında Jimmy Carter'ın ABD Başkanı olmasıyla sona ermiştir. Ancak Kissinger, hükûmetteki görevinden ayrıldıktan sonra New York'ta dünyanın en güçlü firmalarına yüksek fiyattan danışmanlık hizmeti veren *Kissinger Associates* adında bir şirket kurmuştur. Yaşamının sonuna kadar siyasi, akademik ve diplomatik alanlarda çalışmalarına devam eden Kissinger, en son Temmuz 2023'te Pekin'e sürpriz bir ziyaret gerçekleştirerek Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile görüşmelerde bulunmuştur. Bu demek oluyor ki Kissinger 100 yaşında bile siyasi konularda ABD'nin en etkili ve sözü dinlenen figürlerinden biri olmaya devam etmiştir. Kissinger'ın danışmanlık şirketi *Kissinger Associates* tarafından yapılan açıklamaya göre, eski diplomat 29 Kasım 2023'te Connecticut'taki evinde hayatını kaybetmiştir. Ölümünün hemen ardından yapılan yorumlar Henry Kissinger'ın etkili olduğu kadar tartışmalı bir diplomat olduğunu bir kez daha göstermiştir. ■